

12. Simon Y. Beyond financial metrics: the strategic case for institutional participation in israel's innovation economy. *LinkedIn*. URL: <https://www.linkedin.com/pulse/beyond-financial-metrics-strategic-case-institutional-yael-simon-zncce/> (date of access: 09.04.2025).
13. South Korea's 'new deal': an example for post-covid economic recovery. *Asia Pacific Foundation of Canada*. URL: https://cast.asiapacific.ca/publication/south-koreas-new-deal-example-post-covid-economic-recovery?utm_source=chatgpt.com (date of access: 09.04.2025).
14. The countries most and least affected by the 2008 financial crisis - big economics. *Big Economics*. URL: <https://bigeconomics.org/the-countries-most-and-least-affected-by-the-2008-financial-crisis/> (date of access: 09.04.2025).
15. Yay T., Yay G. Joseph A. Schumpeter and Schumpeterian paradigm on the dynamics of capitalism: Entrepreneur, innovation, growth, and trade. *Panoeconomicus*. 2022. No.00. P.1. URL: <https://doi.org/10.2298/pan200913001y> (date of access: 8.04.2025).

Гринчишена О.М., Шоп'як О.М.,
студентки ОПП «Маркетинг», 3 курс,
Національний університет «Києво-Могилянська академія»

АНАЛІЗ ГЛОБАЛЬНИХ ТЕНДЕНЦІЙ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ: МІСЦЕ УКРАЇНИ У ГЛОБАЛЬНОМУ ІНДЕКСІ ІННОВАЦІЙ ТА ФАКТОРИ, ЩО ВИЗНАЧАЮТЬ ЇЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ

Інновації виступають ключовим фактором економічного зростання та конкурентоспроможності країн у сучасному світі. Глобальні тенденції свідчать про стійке лідерство розвинених економік у сфері інновацій, водночас навіть країни із середнім доходом швидко покращують свої показники. Глобальний індекс інновацій (Global Innovation Index, GII) від Всесвітньої організації інтелектуальної власності (WIPO) є загальновизнаним інструментом оцінювання інноваційного потенціалу країн за сукупністю близько 80 індикаторів, що включають різні субпілари таких основних категорій, як інституції, людський капітал та дослідження, інфраструктура, розвиненість ринку та бізнесу, знання та технологічні результати, творчі результати. Актуальність теми зумовлена тим, що необхідним є визначити місце України на інноваційній мапі світу та окреслити чинники, що впливають на її конкурентоспроможність в умовах глобальних викликів (повномасштабне вторгнення росії в Україну, пандемія COVID-19 тощо).

Метою дослідження є аналіз глобальних тенденцій інноваційного розвитку та оцінка у їх розрізі позицій України з визначенням факторів, що обумовлюють її інноваційну конкурентоспроможність. Для досягнення цієї мети виконано такі завдання:

- проаналізувати основні глобальні тенденції у сфері інновацій за даними GII за останні 5–10 років;
- порівняти рейтингові позиції України з країнами Східної Європи, сусідніми країнами та світовими лідерами інновацій (Швейцарія, Швеція, США тощо);
- визначити ключові фактори, які впливають на рівень інноваційного розвитку та конкурентоспроможність України;
- сформулювати висновків щодо актуальних викликів і можливостей для підвищення позицій України в GII.

Відповідно до результатів GII можемо спостерігати стабільне лідерство групи високорозвинених економік. Протягом останніх 13–14 років Швейцарія незмінно очолює рейтинг GII (1-е місце), утримуючи провідні позиції за індикаторами результативності інновацій (наприклад, патенти або технологічні продукти). Швеція та Сполучені Штати Америки традиційно входять до трійки лідерів (2-е та 3-є місця відповідно у 2024 р.), а також Великобританія та Сінгапур стабільно потрапляють до першої п'ятірки найінноваційніших економік світу. Водночас, важливою тенденцією останнього десятиріччя є стрімкий прогрес

окремих країн із групи доходу вище середнього (за Світовим Банком). Так Китай піднявся до 11-го місця у ГІІ 2024, залишаючись єдиною країною з рівнем доходу вище середнього в першій двадцятці рейтингу [1, с. 18]. Індія також демонструє суттєвий розвиток – з 81-го місця у 2015 р. до 39-го у 2024 р.. Серед європейських країн високі інноваційні показники утримують північні держави (Данія, Фінляндія та Нідерланди), а також активний ріст спостерігається у країнах Балтії (Естонія – 16-е місце, Литва – 35-е, Латвія – 42-е у 2024 р.). Загалом, інноваційна активність у Європі зростала: індекс інноваційної результативності ЄС підвищився на близько 8,5% з 2015 року по 2022 рік, що підтверджує поступовий прогрес регіону. Не зважаючи на загальний ріст ГІІ у всіх вищезгаданих країнах, глобально інноваційна екосистема продовжує зіштовхуватися з новими викликами. Дані ГІІ 2023 вказують на невизначеність у фінансуванні стартапів. Так, після сплеску венчурного капіталу у 2021 р., у 2022 р. його глобальний обсяг різко скоротився через повільне відновлення після пандемії, підвищення відсоткових ставок та російської війни в Україні. Попри це, інноваційна діяльність лишається досить стійкою – країни продовжують інвестувати у науку і технології, концентруючись на підвищенні якості інновацій (наприклад, розвитку наукових кластерів та підготовці кадрів).

Україна належить до країн з інноваційним потенціалом вище очікуваного для її рівня доходів. Іншими словами, Україна стабільно потрапляє до групи «інноваційних оверперформерів» за методологією ГІІ, тобто країн, що демонструють кращі результати в сфері інновацій, ніж можна було б передбачити на основі їх рівня ВВП на душу населення. Протягом 2013-2023 років рейтингове місце України коливалося, відображаючи як внутрішні перетворення, так і зовнішні кризи. Так, у 2013 р. Україна займала 71-шу позицію зі 142 країн, після чого впродовж декількох років покращувала свої показники - до 43-ї позиції у 2018 р, незважаючи на вторгнення росії на схід країни. Максимум було досягнуто у 2020 р., коли Україна посіла 45-е місце серед 131 країни. Надалі, через війну та економічні потрясіння, позиції дещо погіршилися: 57-е – у 2022 р., 55-е – у 2023 р. та 60-е – у 2024 р.. Тобто, у 2022 р. відбувся різкий спад рейтингу, але за підсумками 2023 р. Україні вдалося частково відновити втрачені позиції. Для наочності на рис. 1 показано динаміку місця України в ГІІ у порівнянні з деякими сусідніми країнами.

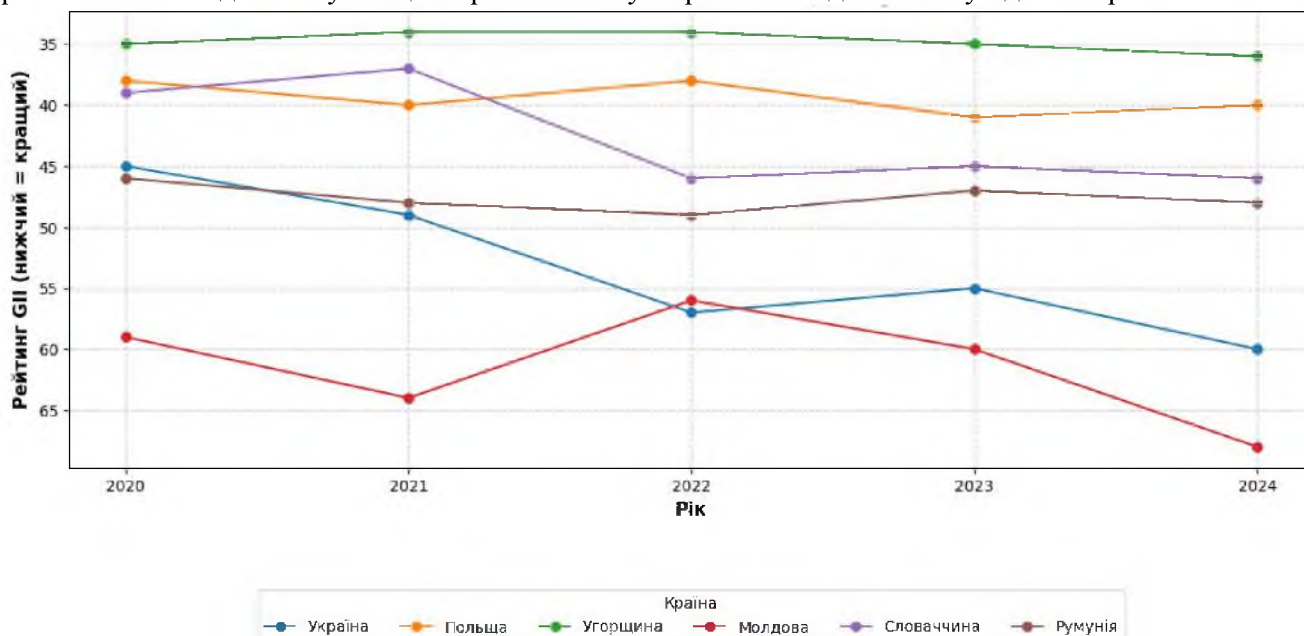

Рис. 1. Динаміка позицій України, Польщі, Угорщина, Молдова, Словаччина та Румунія у Глобальному індексі інновацій (2020–2024 рр.)

Джерело: створено автором на основі [1, 2, 3, 4, 5]

За підсумками ГІІ 2024 Україна посіла 60-те місце серед 132 економік світу. Це на 5 позицій нижче порівняно з 2023 роком (55-те місце) і свідчить про зниження загального інноваційного потенціалу країни. Водночас Україна зберігає доволі сильну позицію серед країн із доходами нижче середнього 4-те місце після Індії, В'єтнаму та Філіппіни. У європейському регіоні Україна

наразі займає 34-ту позицію з 39 країн, випереджаючи Чорногорію, Молдову, Боснію і Герцеговину, Албанію. Для порівняння, Польща у 2024 р. знаходиться на 40-й позиції (індекс 37.0), Словаччина – на 46-у (34.3), Румунія – на 48-й (33.4), а Угорщина – на 36-у (індекс 39.6). Молдова, попри подібний рівень доходів, розташувалася на 68-му місці, дещо позаду України. Світові лідери залишаються недосяжними: так, Швейцарія зберегла 1-ше місце (ГП 67.5), тоді як Україна – лише 29.5 бали (60-те місце). Таким чином, відставання від інноваційних хабів світу залишається значним. Водночас Україна демонструє відносну ефективність інновацій – вона генерує більше результатів, ніж можна було б очікувати з огляду на рівень інвестицій. Особливими досягненнями стали високі місця у показниках: кількість корисних моделей (1-ше місце), частка жінок із вищою освітою (2-ге), показники онлайн-творчості та створення мобільних додатків. Водночас Україна втратила позиції у сферах інституційного розвитку, залучення іноземних інвестицій, охоплення вищою освітою та розвитку інфраструктури [6].

Аналіз компонентів ГП вказує на структурні сильні та слабкі сторони української інноваційної екосистеми. Згідно з профілем ГП саме у 2023, Україна значно краще проявляє себе за виходами інновацій, ніж за вхідними ресурсами. Зокрема, у 2023 р. Україна за результативністю інновацій (індекс «Outputs») посіла 42-ге місце, тоді як за інноваційними ресурсами та умовами (індекс «Inputs») – лише 78-ме. Це свідчить про певну ефективність використання наявних ресурсів – навіть маючи обмежені інвестиції, країна генерує порівняно непогані результати (патенти, технологічні продукти, творчий контент тощо). До прикладу, за даними ЮНЕСКО, Україна має найвищу в регіоні кількість чинних патентів на млн населення (226) серед країн Чорноморського басейну. Український ІТ-сектор став одним із двигунів інновацій: понад 40% експорту послуг країни складають інформаційно-технологічні послуги. Це досягнення стало можливим завдяки високому рівню освіти в галузі програмування та інженерії, інтеграції у глобальні ланцюги аутсорсингових послуг і появі численних технологічних стартапів. Водночас, недоліки інноваційної системи України проявляються у слабких інституціях та обмежених інвестиціях в науку. У ГП 2024, що базується на даних 2022–2023 років, Україна опустилася на 60-те місце саме через погіршення за стовпами «Інститути» (107-е місце) та «Людський капітал і дослідження» (54-е). Зокрема, викликають занепокоєння низькі показники за якістю інституційного середовища – ефективність уряду (99-е місце) та дотримання верховенства права (115-е) є одними з найгірших серед оцінюваних країн. Корупція, недосконалість правової системи, бюрократія і воєнні ризики стримують інноваційну активність, знижуючи привабливість країни для інвесторів. Крім того, інвестиції у науку і дослідження залишаються недостатніми: витрати на R&D в Україні становили лише близько 0,33% від ВВП у 2022 році, знизившись із 0,38% у 2021 році. Для порівняння, середній рівень R&D-витрат у країнах ЄС перевищує 2% ВВП, а в лідерів інновацій (Південна Корея, Ізраїль) – понад 4% ВВП. Низький рівень фінансування науки призводить до відтоку талантів та старіння наукової інфраструктури. За оцінками ЮНЕСКО, станом на 2020 р. чисельність дослідників в Україні була значно меншою, ніж в країнах-сусідах (менш ніж 1 тис. дослідників на млн населення проти близько 3 тис. у країнах ЄС). Людський капітал є відносно сильним місцем України – рівень охоплення вищою освітою (44-е місце за показником вступу у ВНЗ) та наявність кваліфікованих інженерів і науковців створюють базис для інновацій. Проте відтік висококваліфікованих кадрів за кордон (в тому числі через військові дії та економічні труднощі) став серйозним викликом. Інфраструктура та цифровізація поступово поліпшуються: Україна активно розбудовує електронні сервіси та інтернет-покриття (онлайн-услуги уряду – 8-е місце у світі), впроваджує цифрові ініціативи (наприклад, платформа «Дія») і демонструє успіхи в експорті ІКТ-послуг. Міжнародна інтеграція у науково-технічну сферу теж є важливим фактором розвитку: Україна приєдналася до європейських рамкових програм досліджень (Horizon 2020 у 2015 р.) та отримала доступ до грантів ЄС, що сприяло підвищенню публікаційної активності та участі в спільних проектах. Ці кроки відкривають можливості для трансферу технологій і найкращих практик.

Глобальні тенденції інноваційного розвитку останніх років характеризуються збереженням провідних позицій інноваційно розвинених країн на чолі зі Швейцарією, а також динамічним прогресом окремих економік, що розвиваються (Китай, Індія, В'єтнам та ін.). Україна, попри

обмежені ресурси та потрясіння, продовжує триматися серед інноваційних країн світу, перевершуючи очікування для свого рівня розвитку. Її поточне місце (60-е у ГІІ 2024) свідчить про наявність науково-технологічного потенціалу, який, однак, реалізується не повністю через системні перешкоди. До головних викликів належать: необхідність підвищення ефективності інститутів (боротьба з корупцією, посилення правової захищеності інвесторів), нарощення фінансування R&D та відновлення наукової інфраструктури, збереження людського капіталу від «відпливу мізків», а також подолання наслідків війни (руйнування лабораторій, міграція фахівців). Водночас, є і можливості для піднесення інноваційного розвитку України. По-перше, повоєнна відбудова економіки може бути спрямована на принципах «Build Back Better», із впровадженням сучасних технологій, зеленої енергетики та цифрових рішень – це шанс стрімко модернізувати виробничу базу і інфраструктуру країни. По-друге, активне залучення міжнародної допомоги та інвестицій (зокрема через програми співпраці з ЄС та OECD) дозволить подолати фінансові обмеження у науковій сфері та інтегрувати українську науку у світовий простір. По-третє, збереження і розвиток успішних секторів (ІТ та креативні індустрії) створює мультиплікативний ефект для всієї економіки, підвищуючи її конкурентоспроможність. Таким чином, для покращення позицій України у Глобальному індексі інновацій необхідна комплексна стратегія, що включає інституційні реформи, інвестиції в науку та освіту, підтримку інноваційного підприємництва і тісну міжнародну співпрацю. Реалізація цього потенціалу сприятиме входженню України до кола інноваційних лідерів регіону та підвищенню її глобальної конкурентоспроможності.

Список використаних джерел

1. Dutta S., Lanvin B. Global Innovation Index 2021 Tracking Innovation through the COVID-19 Crisis / ред.: L. Rivera León, S. Wunsch-Vincent. Geneva, Switzerland : World Intellectual Property Organization., 2021. 205 с.
2. Global Innovation Index 2024 : Unlocking the Promise of Social Entrepreneurship. : Book. Geneva, Switzerland : World Intellectual Property Organization, 2024. 326 с.
3. Global Innovation Index 2020. WIPO - World Intellectual Property Organization. URL: <https://www.wipo.int/publications/en/details.jsp?id=4514> (дата звернення: 13.04.2025).
4. 2022. global-innovation-index. URL: <https://www.wipo.int/web/global-innovation-index/2022/index> (дата звернення: 13.04.2025).
5. Global Innovation Index 2023: Innovation in the face of uncertainty. global-innovation-index. URL: <https://www.wipo.int/web/global-innovation-index/2023/index> (дата звернення: 13.04.2025).
6. Бобко Н. Інноваційна діяльність в Україні: рейтингова оцінка та перспективи розвитку в сучасних умовах // Економічний аналіз. – 2024. – Т. 34, № 4. – С. 294-304. – DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2024.04.294>.
7. Eurostat. Science, technology and innovation data. – Режим доступу: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/science-technology-innovation/data> (дата звернення: 13.04.2025).
8. OECD Science, Technology and Innovation Outlook 2023. – Париж: OECD Publishing, 2023. – 312 с. – Режим доступу: <https://www.oecd.org/sti/oecd-science-technology-and-innovation-outlook-25186167.htm> (дата звернення: 13.04.2025).
9. UNESCO Science Report: the race against time for smarter development. – Париж: ЮНЕСКО, 2021. – 742 с. – Режим доступу: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000377433> (дата звернення: 13.04.2025).
10. CountryEconomy. Global Innovation Index ranking by country, 2013–2024. – Режим доступу: <https://countryeconomy.com/government/global-innovation-index> (дата звернення: 13.04.2025).
11. OECD. Building back a better innovation ecosystem in Ukraine. – OECD Policy Responses to the Coronavirus (COVID-19), 2022. – Режим доступу: <https://www.oecd.org/ukraine/building-back-a-better-innovation-ecosystem-in-ukraine.pdf> (дата звернення: 13.04.2025).

12. The World Bank. Research and development expenditure (% of GDP) – Ukraine. – Режим доступу: <https://data.worldbank.org/indicator/GB.XPD.RSDV.GD.ZS?locations=UA> (дата звернення: 13.04.2025).

Губина Є.О.,
студентка БП «Маркетинг», 3 курс,
Національний університет «Києво-Могилянська академія»

ВПЛИВ ВІЙНИ В УКРАЇНІ НА СВІТОВІ ФІНАНСОВІ РИНКИ

У 2022 році Росія розпочала повномасштабне вторгнення в Україну, що стало надзвичайно потужним шоком для світової економіки. Військовий конфлікт такого масштабу у еру глобалізації порушив глобальні ланцюги постачання, спричинив зростання цін на енергоносії та, як наслідок, вплинув на світові фінансові ринки. Актуальність теми полягає в необхідності розуміння того, як саме подібні потрясіння впливають на фінансові потоки, стабільність цінних паперів, біржових індексів. Це дозволить ефективніше оцінювати ризики, прогнозувати поведінку ринків у кризових умовах та в результаті - приймати зважені рішення щодо персональних та державних фінансів.

Для того, аби краще зрозуміти, як саме війна впливає на фінансові ринки, спершу варто поглянути на історичний досвід. Великі військові конфлікти минулого століття значно змінювали світовий устрій, що відображалось і на фінансових інструментах. Аналіз динаміки ключових фінансових показників в періоди глобальних війн дозволяє виявити типові закономірності, які можуть бути релевантними й у контексті війни в Україні.

Перша Світова Війна у 2014, як стверджує Ben Carlson [1], обвалила індекс Доу-Джонса на понад 30%. Індекс Доу-Джонса - найстаріший американський ринковий індекс, що був створений для відстеження американських фондових ринків, зараз він охоплює 30 найбільших компаній США. [2] Тож, так як війна буквально зупинила діяльність бізнесу, було прийнято рішення закрити фондовий ринок. Після шести місяців його відкрили, а індекс піднявся на 88%. Загалом, від початку війни у 1914 році до 1918 року індекс зріс на 43%, що дорівнює 8,7% щорічно. У Другій Світовій війні фінансові ринки теж не зреагували очікуваним падінням: від початку до закінчення війни у другій половині 1945 вже згадуваний індекс зріс на 50%. [1]

Deborah D'Souza [3], досліджуючи тему впливу війн на фондові ринки використовує ще один популярний індекс - S&P 500, що складається з акцій 500 найбільших компаній, які обрані так, аби відображати якнайширше економіку США. Вона наводить перелік військових, терористичних подій, та показує як на них відреагував індекс S&P 500. Деякі з них, які спричинили довші падіння, ми подали для ознайомлення у Табл. 1. Історичні приклади демонструють, що військові конфлікти супроводжуються падінням фінансових ринків, проте вони доволі швидко відновлюючись показують зростання. Повертаючись до війни в Україні, далі розглянемо поведінку індексу S&P після повномасштабного вторгнення.

Дані з [4] ми подали на Рис. 1, де помаранчевим колом позначене 22 лютого. Як ми бачимо, після вторгнення спостерігається падіння, проте індекс відновлюється вже протягом місяця. Не зважаючи на загальну тенденцію до відновлення, ринки залишаються волатильними: можна побачити, що S&P продовжує переживати періодичні зниження та зростання. Тим не менш, у більш довгостроковій перспективі, тобто через рік, поведінку індексу вже можна назвати зростаючою. Даний аналіз показує, що історично фондовий ринок відновлюється, навіть після таких глобальних потрясінь.

Крім короткострокового падіння показників фінансових ринків, не менш важливим є інфляційний аспект, Олександр Ютиш [5] зазначає, що для усіх військових конфліктів характерне значне підвищення інфляційних процесів.